

SUNUŞ

Türk tarihinin dönüm noktalarından biri olan Çanakkale Muharebeleri, Türk ordusunun kendisinden çok üstün kuvvetlerin denizden ve karadan yaptığı saldırılara ağır kayıplar pahasına dayanmış olduğu ve en sonunda işgalcilerin cepheyi boşaltıp gitmesiyle sonuçlanan şanlı ve parlak bir zaferdir.

Çanakkale Muharebeleri deniz ve kara muharebeleri olarak iki döneme ayrılmaktadır. Deniz muharebeleri dönemi Müttefik Filonun, 3 Kasım 1914'te Çanakkale Boğazı methal tahkimatını ilk kez bombardıman etmesiyle başlamıştır. Bu bombardıman tabyalardaki toplarda ve çevredeki kışlalarda önemli bir hasara neden olmamıştır. Gerçekte bu bombardıman Rusya'dan sonra İngiltere ve Fransa'nın da Osmanlı Devleti'ne karşı savaş ilanı mahiyetindedir.

İtilaf donanması, ikinci bombardımana 19 Şubat 1915 sabahı saat 9.35'te başlamıştır. Akşam saat 17.30'da sona eren bu bombardımandan da istedikleri sonucu alamayan Müttefikler, kötü hava şartları nedeniyle sonraki bombardımanı ancak 25 Şubat günü yapabilmıştır. O gün yedi saat süren çok şiddetli ateşten sonra methal bataryalarımız tamamen susturulmuştur. 26 Şubat-17 Mart arasındaki günler İtilaf donanmasının mayın arama tarama faaliyetleriyle geçmiştir.

18 Mart 1915 günü sabah saat 10.30'da başlayan Müttefiklerin asıl taarruzu Türk topçusunun isabetli atışları sayesinde başarısızlıkla sonuçlanmış, İrresistible, Ocean, Bouvet muharebe gemilerinin batmasıyla Müttefiklerin Boğaz'ı donanmayla geçme ümitleri tamamen yok olmuş ve deniz muharebeleri dönemi sona ermiştir.

18 Mart yenilgisinin ardından İtilaf devletleri Gelibolu Yarımadası'nı bu defa karaya asker çıkarmak suretiyle ele geçirmeye karar vermişlerdir. Çıkarma kuvvetleri başlangıçta, General Hamilton komutasındaki 29'uncu İngiliz Tümeni, ANZAC Kolordusu, İngiliz Deniz Tümeni ve 1'inci Fransız Tümeninden oluşmuştur. Daha sonra bu kuvvetlere İrlanda, İskoçya, Yunanistan, Kanada, Hindistan, Yeni Zelanda, Senegal, Nepal, Sudan, Mısır, Somali, Cezayir, Tunus'tan getirilen askerler de eklenmiştir. Ayrıca deniz muharebeleri yenilgisinden sonra Müttefikler deniz kuvvetlerini de takviye ederek bu kuvvetlerine 19 muharebe gemisi, 11 hafif kruvazör, 27 muhrip, 5 torpido bot, birer balon ve uçak gemisi ile 29 mayın tarama gemisi eklemiştir.

Müttefikler esas çıkarma yeri olarak Seddülbahir bölgesini seçmiştir. Buraya ilk olarak 29'uncu İngiliz Tümeni, ardından da 1'inci Fransız Tümeni ile İngiliz Deniz Piyade Tümeni çıkarılacaktı. Bu kuvvetler Alçıtepe'yi ele geçireceklerdi. İkinci çıkarma yeri olarak da Arıburnu bölgesi kararlaştırılmıştı. Buraya ANZAC Kolordusu çıkarılacak ve Kabatepe, Maltepe, Kocaçimen Dağı bölgesi ele geçirilecekti. Her iki çıkarma birliğinin kendilerine verilen hedefleri elde etmelerinin ardından koordineli olarak

yapacakları bir taarruzla Kilitbahir Platosu ele geçirilecek ve Gelibolu Yarımadası'nın güneyi tamamen işgal edilmiş olacaktı.

Türklerin savunma için ayırmış oldukları kuvvetler ise 18 Mart Taarruzu sırasında beş piyade tümeni ile iki jandarma alayından oluşuyordu. 18 Mart Taarruzu'ndan sonra Çanakkale'nin savunulması için karargâhı Gelibolu'da olan ve iki kolordu hâlinde tertiplenen 5'inci Ordu teşkil edilerek komutanlığına Alman Askerî Heyeti Başkanı General Liman von Sanders getirilmiştir. 5'inci, 7'nci ve 9'uncu Tümenlerden kurulu 3'üncü Kolordu Gelibolu Yarımadası'nı, 3'üncü ve 11'inci Tümenlerden kurulu 15'inci Kolordu ise Boğaz'ın batı yakası ile Kumkale, Beşiğe bölgelerini savunacaktı.

Ceridelerini yayımladığımız 19'uncu Tümen; Kurmay Yarbay Mustafa Kemal'in komutasında olarak Bigalı bölgesinde bulunan 5'inci Ordunun ihtiyatını teşkil ediyordu. 25 Nisan günü, ANZAC Kolordusu Müttefik filonun desteğinde Arıburnu'nun kuzey ve güneyine çıkmaya başlayınca Tümen komutanının inisiyatifiyle 57'nci Piyade Alayı ve bir batarya ile ANZAC'lar üzerine karşı taarruza geçilmiş ve düşman geri çekilmek zorunda bırakılmıştır. Aynı gün öğleden sonra 19'uncu Tümenin diğer iki alayının da yavaşlaştırılmasıyla ANZAC'ların Arıburnu'nda ilerlemesi durdurulmuştur.

Bu tarihten sonraki günlerde İngiliz kuvvetlerini denize dökmek amacıyla 19'uncu Tümenin emrindeki sınırlı birliklerle yaptığı bir dizi taarruz, Müttefik donanmasının cehennemî ateşi altında başarıya ulaşamamışsa da ünlü ANZAC Kolordusunu kıyılarına kadar sürmüş ve onu dar bir alana sıkıştırmıştır. Bu durum, İngilizleri bu Kolorduyu yeniden takviye etmek zorunda bırakmıştır.

19'uncu Tümenin 25 Nisan 1915 günü Arıburnu bölgesinde gerçekleştirdiği harekât, özel koşullar altında, cesurca alınan bir kararla başlamıştır. Bütün Çanakkale Cephesi'nin kaderini yalnız başına omuzlarında taşımak zorunda kalan Kurmay Yarbay Mustafa Kemal, hiçbir yerden ve kimseden emir almadan ve kendisine bu konuda hiçbir görev verilmemişken cephenin genel durumunu da göz önünde tutarak görevini belirlemiş, çok kritik bir dönemde Türk savunmasını erken yıkılma tehlikesinden kurtarmıştır. *"Ben size taarruz emretmiyorum, ölmeyi emrediyorum. Biz ölünceye kadar geçecek zaman içinde yerimizi başka kuvvetler ve komutanlar alabilir."* sözleriyle daha da cesaretlenen kahraman komutan ve askerler kendilerine verilen emri yerine getirirken asla tereddüt etmemiş, ölümü hiçe sayarak düşman üzerine atılmışlardır.

Genelkurmay ATASE Daire Başkanlığı Arşivinde bulunan ve birbirini takip eden 35 adet defterden oluşan 19'uncu Tümen Cerideleri, bu Tümen ve bağlılarının 21.01.1915 ile 08.08.1915 tarihleri arasındaki günlük yazışmalarını içermektedir. Bu cerideler, çoğu zaman savaş esnasında, siperlerde yazılmış olduğundan tarihin canlı tanıklarındır. İçinde bulunan savaşın heyecanını, coşkusunu, üzüntüsünü, korkusunu okuyucuya samimiyetle hissettirmektedir.

Ceridelerin çevirim yazıları yapılırken, rastlanan bazı cümle düşüklükleri düzeltilmiş, hatalı veya eksik cümleler tamamlanmıştır. Gemi ve şahıs isimlerinin çok farklı şekillerde, çoğunlukla da kulaktan duyulduğu şekilde yazıldığı görülmüştür. Bunlar çevrilirken okunduğu gibi yazılmış, doğruları dipnotlarla belirtilmiştir. Yine kruvazör, dretnot, mavna gibi kelimeler de birçok kere farklı şekilde yazılmış, bütünlük sağlanması açısından bunlar da günümüzdeki söyleniş şekilleriyle yazılmıştır.

Ceridelere bazı sayfalar kesik olduğundan okunamamış, bu kısımlar boş bırakılmıştır. Üzeri karalanmış olan ve birbirinin aynısı olan kısımlar çevrilmemiştir. Ceridelere yer alan krokiler ile birliklerin konuş ve kuruluş çizelgeleri ciltlerin sonuna eklenmiştir.

19'uncu Tümen Cerideleri; 19'uncu Tümen Komutanı Yarbay Mustafa Kemal'in askerlik dehası, kendine olan güveni, cesareti, kararlılığı ile sivrilip ulusal bir kahraman oluşunu günü gününe gözler önüne sermektedir. Ayrıca tıpkı Liman von Sanders'in: *"Güneşe, fırtınalara, soğuk ve yağmura karşı korumasız siperlerde çamur ve toz içinde günler geçiriyor fakat dünyanın bütün vasıta ve imkânlarına sahip düşmanlarıyla aslanlar gibi dövüşüyorlardı. Bu ne sessiz, bu ne gösterişsiz bir vatan sevgisiydi! Allah adını yürekten tekrarlayarak saldırganın üzerine atılıyordu. Düşmanları da onlara hayrandı."* sözlerinde olduğu gibi diğer komutan ve askerlerin de vatanlarını savunmak için sınırlı imkânlarla nasıl kahramanca çarpıştıklarının da bir kanıtıdır.

İşte bu özelliklerinden dolayı bu eserin tarihçilere araştırmalarında faydalı olacağı ve gelecek nesillere de bu vatanın nasıl kurtarıldığını gösteren bir kaynak olacağı değerlendirilmektedir. Birinci Dünya Savaşı'nın kaderini etkileyen ve emsalsiz bir zafer olarak tarihe geçen Çanakkale Muharebelerine katılan başta Ulu Önder Mustafa Kemal ATATÜRK olmak üzere tüm kahraman şehit ve gazileri minnetle anıyoruz.

Necdet TUNA
Tuğgeneral
ATASE Daire Başkanı